

POZIȚII ȘTIINȚIFICE PRIVIND EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ, MULTICULTURALĂ ȘI AXIOLOGICĂ

ANTOCI Diana, dr., conf. univ., Catedra Psihopedagogie și Educația Preșcolară,
Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

Rezumat. *Prezentul articol scoate în evidență pozițiile științifice în vederea interpretării conceptelor de educația interculturală, educația multiculturală și educația axiologică; evidențierii specificului abordării termenilor în diverse țări; constatării tendințelor mondiale de realizare a educației interculturale; fundamentelor axiologice care constituie drept suport pentru generațiile contemporane din țară și străinătate în realizarea educației interculturale. Reflecțiile expuse prezintă un punct de vedere privind ultimele modificări desfășurate la nivel social.*

Abstract. *This article highlights the scientific positions for the interpretation of the concepts of intercultural education, multicultural education and axiological education; highlighting the specific approach of terms in various countries; finding global trends in intercultural education; axiological foundations that constitute support for contemporary generations in the country and abroad in the realization of intercultural education. The reflections given present a point of view on the latest changes at the social level.*

Cuvinte-cheie: *educația interculturală, educația multiculturală, educația axiologică.*

Keywords: *intercultural education, multicultural education, axiological education.*

Introducere

Progresul tehnologic, libertatea exprimării, deschiderea hotarelor oferă multiple oportunități pentru evoluția societății, formarea personalității integre. Un factor important în atingerea acestor obiective se datorează procesului educațional. Politicile și conținuturile sistemului educațional corelează strâns cu tendințele interculturalizării la nivel mondial, valorilor general-umane, culturale promovate de fiecare societate.

În ultimă perioadă de timp tot mai largă și răspândită devine utilizarea conceptului de educație interculturală. Educația interculturală se intersectează cu educația axiologică, educația permanentă etc. și este partea componentă a întregului proces educațional.

Educația interculturală, multiculturală, axiologică

Studiul literaturii la subiectul în cauză scoate în evidență diverse poziții științifice în vederea interpretării și utilizării conceptelor „educația interculturală” și „educația multiculturală”. G. Holm și H. Zilliacus [6] au analizat modalitățile și particularitățile utilizării acestor termeni și au determinat, că există preferențialitatea geografică: în mare parte a Europei se aplică termenul „educația interculturală”, în timp ce în SUA, dar și restul Americii de Nord, Australia și Asia este folosit termenul „educație multiculturală”. Totodată, s-a constatat că „educația multiculturală” și „educația interculturală” sunt adesea folosite ca noțiuni universale și se referă la un singur tip de

educație, mai mult ca atât ei au analizat specificul interpretării. Cercetătorii reliefează tendința în Europa de a utiliza termenul „intercultural” ca procesul de competențe de interacțiune dintre diferitele grupuri culturale într-un cadru cultural divers, „multiculturalul” ca și concept mai puțin dinamic, ce descrie o situație cu diversitatea de culturi. J. Gundara (2000) [apud 6] explică interculturalitate ca „interacțiuni, negocieri și procese”, multiculturalitate reflectă natura societăților și este folosit în termeni descriptivi. Viziunile prezentate au fost promovate cu referire la termenul de educație interculturală prin politicile Consiliului Europei și ale Comisiei UE.

Organizația UNESCO (2006) [apud 6] definește clar cei doi termeni: Termenul multicultural descrie natura culturală diversă a societății umane și se referă nu numai la elementele culturii etnice sau naționale, ci și la diversitatea lingvistică, religioasă și socio-economică. UNESCO nu include aspecte precum genul sau rasa. Interculturalitatea, pe de altă parte, este descrisă ca „un concept dinamic și se referă la relațiile în evoluție dintre grupurile culturale. Interculturalitatea presupune multiculturalismul și rezultă din schimbul și dialogul „intercultural” la nivel local, regional, național sau internațional”.

Interculturalitatea în viziunea lui C. Clanet [apud 4] înglobează diversitatea proceselor psihice, relaționale, grupale, instituționale, cae sunt generate de interacțiunile dintre culturi, în raportul unor schimburi reciproce, în perspectiva protejării identității culturale.

Conceptul educației interculturale a fost analizat de M. Rey [apud 4, p. 168], care a stabilit că acesta presupune cel puțin două dimensiuni care interrelaționează strâns: o dimensiune de cunoaștere (care este de ordinul științei) și o dimensiune a experienței (subiectiva, relațională).

În mod sintetic, *educația interculturală* vizează o abordare psihopedagogică a diferențelor culturale (la nivel de personalitate, cultură, societate etc.), strategie prin care se iau în considerație particularitățile spirituale sau de alt gen (diferența de sex, diferența socială sau economică etc.), evitându-se, pe cât e posibil, riscurile ce decurg din schimburile inegale dintre culturi sau, și mai grav, tendințele de atomizare a culturilor.

Educația interculturală vizează dezvoltarea unei educații pentru toți, cu recunoașterea diferențelor existente în cadrul unei societăți și ține de promovarea și realizarea unei educații pentru diferite culturi.

Educația multiculturală inițial a fost abordată din perspectiva mișcării pentru drepturile civile și conținut etnic, mai târziu s-a ajuns la necesitatea schimbării structurale pentru a îmbunătăți situația elevilor minoritari, femeile și persoanele cu dizabilități au solicitat respectarea drepturilor prin curriculum. În prezent, intersecțiile dintre clasă, gen și rasă sunt în centrul cercetării și practicii, dar și intersecțiile acestora cu, de exemplu, etnia, limba și religia [6].

Din studiul proiectat asupra conceptului „psihologia interculturală” (în engleză „*cross-cultural*”) rezultă interacțiunea dintre indivizi și grupuri de origini culturale diferite. C. Clanet interpretează „intercultural” ca „ansamblul proceselor prin care indivizii și grupurile interacționează în timp ce fac parte din două sau mai multe ansambluri ce se reclamă din culturi diferite...” [apud 4, p. 109].

Educația interculturală se realizează în baza valorilor general-umane și culturale. Aici apare un set de valori caracteristic grupurilor culturale integrate, prin urmare, educația interculturală

transcende limitele unei existențe determinate și acest proces produce modificări „meta” și se exprimă prin: metaculturalitate și metavalori.

Metaculturalitatea este postulată de către Demorgon ca acel nivel al cunoașterii și al existenței care face posibil un anumit tratament al tuturor culturilor umane ca ansamblu” [4, p. 122]. *Metavaloarele* exced, prin constrângere și putere de semnificare, sistemele axiologice particulare. Interculturalitatea reprezintă instrumentul prin excelență al punerii în scenă a dialecticii universal-particulare.

Suntem și vom fi asaltați de varii culturi, cu sau fără voința noastră, în circumstanțe diferite. Se pun mai multe probleme: suntem în măsură să le primim?; vom fi capabili în condițiile unei presiuni mari, să distingem valorile de nonvalori? trebuie să acceptăm totul? Democratizarea vieții sociale presupune și un aflax de produse pseudo-culturale, care scapă standardelor valorice. Idealul ajungerii la o autonomie axiologică pare să împace pozitiv atât tendințele proliferării culturale, cât și cerința asigurării libertății individuale de alegere a valorilor.

Dobândirea autonomiei personale trebuie corelată și cu cea a altor actori cu care individul vine în contact și care trebuie luată în seamă și respectată. Autonomia nu este pur și simplu o ajustare a mijloacelor la scopuri individuale, ci, mai ales, predispoziția de interogație asupra legitimității acestor mijloace și, de asemenea, de grija dacă nu cumva alții sunt utilizați, manipulați, împiedicați de a se manifesta ca ființe libere.

Este adevărat că autonomia presupune detașarea de alții, de puterea acestora, dar se presupune o anumită reciprocitate în sensul că alții trebuie să nu depindă de puterea mea de constrângere, să aleagă în mod autonom, să reprezinte un punct de vedere, chiar opus celui sugerat de mine.

Autonomia personală nu poate exista fără o autonomie culturală. Dintr-o anumită perspectivă, valorile culturale sunt cele mai variabile. Timpul și contextul socio-cultural pot eclipsa ori converti valorile științifice, artistice, filosofice, politice etc. existente la un moment dat în nonvalori (după cum unele produse culturale, inițial indezirabile, sfârșesc prin a fi însușite drept valori) [4, p. 47].

Apariția noilor abordări științifice, modificarea conținuturilor educaționale, schimbarea societății la nivel global determină necesitatea de conceptualizare a educației axiologice.

Examinând dimensiunile axiologice ale procesului educațional Esi M.C. [5] constată, că procesul de socializare devine important atâta timp cât nivelul de adaptabilitate al actanților educaționali este unul favorabil. Evaluarea metaconceptuală a principalelor subiecte ce țin de natura educației accentuează dimensiunile axiologice ale sistemului educațional în cadrul unei noi societăți a cunoașterii. În această ordine de idei este cert faptul că evaluarea „comportamentului actorilor educaționali trebuie să fie „legată de modalitatea de fundamentare axiologică a structurilor cognoscibile (conceptual-teoretice)”. Reevaluarea naturii axiologice a procesului instructiv-educativ amintește de o învățare activă în care teoria este combinată cu practica.

Astfel, cercetarea variilor abordări teoretice referitor la multiple concepte conexe cu *valori interculturale* ne permite să le interpretăm ca o *sinteză de manifestări a varietății și diversității diferențelor culturale, care constă în cultivarea unor comportamente, convingeri, atitudini de*

respect și de deschidere față de diversitate, ce se dobândesc prin permanentă comunicare, interrelaționare și decentrare atentă și optimă față de propriile poziții, standarde culturale [3].

Concluzie

Permanente modificări produse în cadrul societății, culturilor, provoacă apariția noilor valori interculturale ce constituie un nou fundament pentru educația axiologică care, la fel, este supusă unor schimbări. Educația axiologică reprezintă procesul de formare continuă axat pe sistemul de valori ale contemporaneității, proiectat în termeni de finalități, conținuturi și metodologii specifice, generatoare de orientări valorice în contextul explorării cadrului formal-nonformal-informal [2].

Astfel, prezența unor schimbări dinamice în societate este una firească, acestea confirmă evoluția ființei umane, care și constituie imboldul acestor modificări. Este important, că acestea transformări să fie realizate în baza experiențelor și rezultatelor pozitive obținute, reformele să fie proiectate prin prisma dimensiunilor axiologice educative eficiente pentru educația interculturală.

Bibliografie

1. Andrei, P. *Filosofia valorii*. Ediția a III-a. Iași: Polirom, 1997. 240 p. ISBN: 973-683-017-9.
2. Antoci, D. Temeiuri științifice privind noua direcție de cercetare teoria și metodologia educației axiologice. In: *Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane*, Conferință științifică internațională din 5-6 iunie 2021. Ed. 1-a, Vol.I. pp.109-129. Chișinău: UST, 2021. ISBN 978-9975-76-346-2. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/15mc9mnqHTZkodZfVsbyLOCaMRwaXOFw9/view>.
3. Antoci, D. Inter- and transcultural values – fundamental premises in formation of integral personality. In: *Edukacja Zawodowa I Ustawiczna: Polsko-Ukraiński Rocznik Naukowy (Educație profesională și continuă: anuar științific polonez-ucrainean)*, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (Academia de Educație Specială Maria Grzegorzewska din Varșovia). Nr.4, 2019, pp.91-103.
4. Cucoș, C. *Educația*. Dimensiuni culturale și interculturale. Iași: Polirom, 2000. 288 p.
5. Esi, M.C. Axiological Dimensions in the Educational Process. În: *Logos - Universalitate - Mentalitate - Educație - Noutate: conferință internațională: Iași, 2011 / Asociația Lumen Iași*. Iași: Lumen, 2011. pp.73-83. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/254428492_Axiological_Dimensions_in_the_Educational_Process_English_version.
6. Zilliacus, H., Holm G. Multicultural Education and Intercultural Education: Is There a Difference? In: M. Talib, J. Loima, H. Paavola & S Patrikainen (Eds.), *Dialogues on Diversity and Global Education*. Berlin: Peter Lang, 2009. pp. 11-28. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/281555019_Multicultural_education_and_intercultural_education_Is_there_a_difference.